

Geliş Tarihi (Received): 02.03.2023

Kabul Tarihi (Accepted):06.07.2023

Araştırma Makalesi / Research Article

Pandemi Döneminde Hemşirelik Eğitiminde Harmanlanmış Öğrenmeye Yönelik Öğrencilerin Deneyimleri: Fenomenolojik Araştırma

Students' Experiences of Blended Learning in Nursing Education During the Pandemic: A Phenomenology Study

Hediye UTLİ¹

Nehir DEMİREL²

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Yaşlı Bakım Programı, Mardin

² Öğr. Gör., İstanbul Üniversitesi, Cerrahpaşa Florence Nightingale Hemşirelik Fakültesi, Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı, İstanbul.

Yazışmadan sorumlu yazar: Hediye Utlı, hediyeutli@artuklu.edu.tr

Alıntı (Cite): Utlı H, Demirel N. Pandemi Döneminde Hemşirelik Eğitiminde Harmanlanmış Öğrenime Yönelik Öğrencilerin Deneyimleri: Fenomenolojik Araştırma. YBH dergisi. 2023;4(2):144-163

Özet:

Amaç: Bu çalışmada, pandemi döneminde hemşirelik eğitiminde harmanlanmış öğrenmeye yönelik öğrencilerin deneyimlerinin ortaya konulması amaçlandı.

Yöntem: Bu çalışmada, nitel araştırma desenlerinden fenomenolojik yaklaşım kullanıldı. Veriler, yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplandı. Türkiye'nin doğusunda yer alan bir devlet üniversitesinde okuyan 15 son sınıf hemşirelik öğrencisi ile yürütüldü. Araştırmaya katılmayı kabul eden öğrencilerle 16 Mayıs 2021 ve 15 Eylül 2021 tarihleri arasında Zoom platformu üzerinden iki ayrı odak grup görüşmeleri (n=7 ve n=8) yapıldı. Araştırmamızda her bir odak grup görüşmesi yaklaşık olarak 115 dakika sürdü. Verilerin analizinde tematik analiz yapıldı.

Bulgular: Çalışmada, hemşirelik eğitiminde uygulanan Harmanlanmış Öğrenme Modeli'ne yönelik güçlü ve zayıf yapısal durumlar ile ilgili toplam 4 kategori ortaya çıktı.

Sonuç: Sonuçta, harmanlanmış öğrenme ortamında hemşirelik öğrencilerinin pratikte daha iyi etkileşim sağladığı, asenkron katılım ile öğrenmeyi daha iyi gerçekleştirdiği, öğrencilere bireysel öğrenme imkânını sağladığı ve kaynakların artarak bilgiye ulaşmanın çok daha kolay olduğu vurgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Harmanlanmış öğrenme; odak grup; hemşirelik öğrencisi

Abstract:

Aim: The aim of this study was to reveal the experiences of students regarding blended learning in nursing education during the pandemic period.

Methods: In this study, the qualitative research design phenomenological approach was used. A semi-structured interview form was used to collect data. The study was conducted with 15 final-year nursing students studying at a government university in the east of Turkey. Meetings were held with two separate focus groups (n=7 and n=8) on Zoom Meeting between 16 May and 15 September 2021 with students who agreed to take part in the research. Each focus group meeting lasted approximately 115 minutes. Thematic analysis was used in the analysis of data.

Results: A total of four categories emerged, belonging to strong and weak structural conditions relating to the Blended Learning Model applied in nursing education.

Conclusion: It was concluded that in a blended learning environment, nursing students achieved better interaction in practice, learning was better with asynchronous participation, students had a better opportunity for individual learning, and it was much easier to access information with an increase in sources.

Key Words: Blending learning; focus groups; nursing student

Giriş

Harmanlanmış öğrenme, hemşirelik eğitiminde yüz yüze geleneksel öğrenme sistemlerinin çevrimiçi öğrenme teknolojileri ile birleştirilerek hibrit (karma) eğitim modelinin oluşturulmasıdır.⁽¹⁻⁶⁾ Türkiye’de hemşirelik eğitimi geleneksel yüz yüze öğrenme modeli şeklinde verilmektedir. Ancak COVID-19 pandemisinde çoğu yükseköğretim kurumu harmanlanmış öğrenme modeline doğru yönelmiştir. Dünyada ve ülkemizde COVID-19 pandemisi öncesinde de harmanlanmış öğrenme modeli denenmiştir.

Harmanlanmış öğrenme, öğrenci ihtiyaçlarına yönelik yenilikçi ve esnek öğrenme fırsatlarını geliştirme potansiyeline sahiptir.¹ Öğrenciler için gerektiğinde materyalleri tekrar etme ve gözden geçirme fırsatlarının olmasının yanı sıra zamanlama esnekliği sağlar.¹ Öğrenciler için coğrafi uzaklık sorununu ortadan kaldırarak,² eğitmen-öğrenci etkileşimi üzerine odaklanarak, öğrencilerin zamanında ve etkili geri bildirim alması, maliyet tasarrufu, rahatlık ve kendi hızlarında çalışma becerisi sunar.³ Harmanlanmış öğrenme modeli ile klinik muhakeme ve artan eleştirel düşünme yeteneği ile teori ve pratik arasında köprü kurma olanağı sağlamaktadır.⁴ Bu durum, öğrencilerin çevrimiçi derslere daha iyi katılımını sağlamaktadır. Öğrenciler, çeşitli çevrimiçi ve çevrimdışı yöntemlerle sürekli (yaşam boyu) öğrenmeyi kolayca sürdürebilir.⁵⁻⁸ Bu nedenlerden dolayı, harmanlanmış öğrenme kendi kendine öğrenme becerilerini geliştirmenin en uygun yöntemlerinden birisidir.¹

COVID-19 pandemisi Türkiye’deki hemşirelik eğitimini, eğitim ve iletişim teknolojisi açısından değişime zorlamaktadır. Eğitimcilerin, hemşirelik eğitimi müfredatında, eğitim ve iletişim teknolojilerini birleştirmesi zorunluluk haline gelmiştir. Bu değişim rüzgarı, en etkili ve verimli eğitim şeklinin keşfine yardımcı olabilir. Harmanlanmış öğrenme modeli, Türkiye’de gelecekte de hemşirelik eğitiminde bir öğretim yöntemi olarak kullanılmaya devam ettirilebilir. Türkiyede de uygulanmaya başlanan harmanlanmış öğrenme modeline ait girdilerin (hazırlık süreci, adaptasyon süreci) ve eğitim sistemine bağlı olarak ortaya çıkan çıktılarını

(öğrenci başarısı ve akademik performans vs.) araştırılması gerekmektedir. Türkiye’de Mucuk ve arkadaşları (2021) tarafından yapılan nicel çalışmada pandemi sürecinde uygulanan harmanlanmış öğrenme modeli ile hemşirelik lisans eğitim programlarında müfredatın aksatılmadan yürütülebileceği saptanmıştır.⁽⁹⁾ Uluslararası literatürde ise hemşirelik eğitiminde harmanlanmış öğrenme modelinin teori-pratik arasında bağlantı eksikliğini iyileştirerek bir köprü kurduğu saptanmıştır.^(1-6,10) Ülkemizde hemşirelik eğitiminde harmanlanmış öğrenme modeli ile ilgili az sayıda nicel ve nitel araştırmaya rastlanılmaktadır. Hemşirelik eğitiminde uygulanmaya başlanan harmanlanmış öğrenme modelinin verimliliği ve hemşirelik öğrencilerinin deneyimini içeren bir araştırmaya ulusal literatürde rastlanmamaktadır. Bu kapsamda araştırma literatüre eşsiz bir katkı sağlamaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada, COVID-19 pandemisinde hemşirelik eğitiminde harmanlanmış öğrenme modeline yönelik, güçlü ve zayıf yönlerin belirlenmesi ve öğrencilerin görüşlerinin ortaya konulması amaçlandı.

Gereç ve Yöntem

Araştırmanın Türü

Bu çalışmada, nitel araştırma desenlerinden fenomenolojik yaklaşım kullanıldı. Nitel araştırma, sosyal olguları doğal ortamlarda daha iyi anlamak için kavramlar geliştirmeyi amaçlar.⁽¹¹⁾ Kişinin geçmiş ve şimdiki zamandaki deneyimleri fenomenolojik varoluşlar olarak kabul edilmektedir.⁽¹²⁾ Bu çalışmada, nitel araştırmaları raporlamak için kullanılan COREQ kriterleri izlendi.⁽¹³⁾

Katılımcılar

Bu araştırma, Türkiye’nin doğusunda yer alan bir devlet üniversitesinde (N=59) öğrenim gören 15 son sınıf hemşirelik öğrencisi ile yürütüldü.

Türkiye’de 17 Şubat 2021 tarihinde ise Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan basın açıklaması ile “uygulamalı eğitimlerde azami dikkat ile ve sıkı tedbirler eşliğinde yüz yüze eğitimin yapılabileceği, ancak teorik eğitimlerin uzaktan eğitim yöntemleri kullanılarak devam ettirilmesi” ibaresi ile harmanlanmış öğrenme modeline geçilmiştir.⁽¹⁴⁾ Araştırmanın yapıldığı kurumda 2020-2021 eğitim-öğretim yılının bahar döneminde; her bir hemşirelik öğrencisi en fazla 40 saat çevrimiçi ders (zorunlu ve seçmeli dersler dahil) ve 8 saat yüz yüze geleneksel pratik eğitimi aldı.

Bu araştırmada, homojen örnekleme yöntemi (hemşirelik son sınıf öğrencileri) kullanıldı.⁽¹⁵⁾ Homojen örnekleme yönteminde örnekleme, araştırmanın problemiyle ilgili olarak evrende yer alan, benzer yapılardan gelen ve benzer tecrübeleri yaşamış insanları bir araya getirmek suretiyle onları etkileyen temel konular üzerine görüşmelerin yapılmış olmasıdır.^(16,17) Katılımcılar, COVID-19 pandemisi süresince 2020-2021 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde harmanlanmış öğrenme modeline ait bakış açılarının olması kriterlerine göre seçildi. Gönüllü katılım, bireysel görüşler, internet sorunu olmaması ve ekran kayıtlarına izin verilmesi araştırmaya dahil edilme kriterleridir. İnternet bağlantısı kesilen iki öğrenci çalışma dışı bırakıldı.

Veri Toplama Araçları

Görüşme soruları araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda¹⁻⁶ geliştirildi. Hazırlanan görüşme formunun amaca ne derece hizmet ettiği, anlaşılabilirliği ve uygulanabilirliğini kontrol etmek amacıyla alan uzmanlarının görüşlerine sunuldu. Uzmanların önerileri doğrultusunda görüşme formu düzenlendi. Soruların anlaşılabilirliğini öğrenmek için iki öğrenci üzerinde pilot uygulama yapıldı. Tablo 1’de hemşirelik bölümü öğrencilerine ait görüşme soruları yer almaktadır. Öğrencilerle 16 Mayıs 2021 ve 15 Eylül 2021 tarihleri arasında online platform üzerinden H.U. ve N.D. tarafından haftasonu dinamik bir saatte (11.30-13.00) iki ayrı odak grup görüşmeleri (n=7 ve n=8) yapıldı. Benzer cevaplar ortaya çıktığında ve yeni bilgi alınmadığında

veri doygunluğuna ulaşıldı. Görüşmeler sonlandırıldı. Araştırmamızda her bir odak grup görüşmesi ortalama yaklaşık 115 dakika sürdü.

Araştırmanın Etik Boyutu

Mardin Artuklu Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan etik kurul izni (Tarih: 16.05.2021, Sayı: E-79906804-050.06.04-12933) alındı. Araştırmada, online ortamda öğrencilere çalışmanın amacı hakkında bilgi verilip onay seçeneği ile yazılı onamları alındı.

Verilerin Analizi

Veri çözümlemesi sırasında öğrenciler harf ve 1'den 15'e kadar numara ile kodlandı. Bu çalışmada Braun ve Clarke (2006) tarafından açıklanan altı tematik analiz aşaması izlendi: 1. aşama: verileri tanıma; 2. aşama: başlangıç kodlarının oluşturulması; 3. aşama: temaların aranması; 4. aşama: temaların gözden geçirilmesi; 5. aşama: temaları tanımlama ve adlandırma ve 6. aşama: raporun hazırlanmasıdır.⁽¹⁸⁾ İlk yazar (H.U.) veri analizi sürecini yürüttü ve ortaya çıkan temaları tartışmak için ikinci yazar (N.D.) ile düzenli toplantılar yaptı. Ortaya çıkan tüm konuların tartışılmasıyla fikir birliğine varıldı.

Katılımcılara çalışma bulgularının kendi düşüncelerini doğru bir şekilde yansıtmayı yansıtmadığını sormaya "yanıtlayan onayı (member checking)" denir.⁽¹⁵⁾ Araştırmacılar, katılımcı onayını kullanarak yorumların doğruluğunu kontrol etmelerini istedi. Araştırma bulguları, katılımcılarla görüşlerini bildirmeleri için e-mail yoluyla paylaşıldı ve temaların uygunluğu konusunda geri bildirim alındı. Oluşturulan temaların katılımcıların anlatılarını doğru bir şekilde yansıtmalarını sağlamak için sekiz katılımcı ile yanıtlayan onayı alındı.

Kodlama güvenilirliği için uyum yüzdesi (percent of agreement) indeksi kullanılır. Puanlayıcılar arası veya puanlayıcılar içi güvenilirliği tespit etmek için kullanılan uyum yüzdesinin %70'den daha yüksek olması beklenir.⁽¹⁹⁾ Bu uyum yüzdesi, Miles ve Huberman'ın (2019) güvenilirlik formülü $[Görüş\ birliğı/görüş\ ayrılığı+Görüş\ birliğı]*100$ kullanılarak hesaplandı.⁽¹⁵⁾ İki araştırmacının birbirlerinden bağımsız şekilde gerçekleştirdiği kodlama sonucunda görüş birliği

sağlanan kodların, görüş birliği sağlanan kodlar ile görüş birliği sağlanmayan kodların toplamına bölünüp 100 ile çarpılması sonucunda elde edilmektedir.⁽¹⁵⁾ Bu araştırmada, uyum yüzdesi kullanılarak kodlama güvenilirliği 0.82 bulundu. Sonuç olarak, kodlama güvenilirliğinin kabul edilebilir düzeyde sağlandığı söylenebilir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma, 2020-2021 eğitim-öğretim yılının bahar döneminde Türkiye'nin doğusunda yer alan bir devlet üniversitesinde öğrenim gören 4. sınıf hemşirelik öğrencileriyle sınırlıdır.

Bulgular

Öğrencilerin (n=15) yaş ortalaması 23.73 ± 4.16 , genel ağırlıklı not ortalamaları 2.24 ile 3.42 arasındaydı. Başarı ortalaması 2.87 ± 0.37 'di (Tablo 2).

Araştırmamızda, hemşirelik eğitiminde uygulanan harmanlanmış öğrenme modeline yönelik güçlü yapısal durumlar ve zayıf yapısal durumlara ait toplam 4 kategori ortaya çıktı. Güçlü yapısal durumlara ait iki kategori: asenkron katılım ve öğrenme sürecine aktif katılım'dır. Zayıf yapısal durumlara ait iki kategori: çevrimiçi eğitime odaklanma güçlüğü ve eğitmen ile kısıtlı iletişim'dir. Kategoriler Tablo 3'te verildi.

Güçlü Yapısal Durumlar Teması

Asenkron Katılım Alt Teması

Bulgular, hemşirelik öğrencilerinin derslere asenkron katılımı ile mekân kısıtlaması olmaksızın zamansız öğrenme deneyimi yaşadıklarını, öğrencilerin kendilerine ayırdıkları zamanın arttığını ve kendilerini daha dinamik hissettiklerini bildirmişlerdir. Öğrenciler istediği zaman ve yerden internet aracılığıyla derslere erişim sağlayabilmektedirler. Öğrenciler yüklenen video ve ses kayıtlarını tekrar izleme olanağı elde ettiklerini ve böylece kendi hız ve yeteneklerine göre çalışma planlarını oluşturabildiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca ev ortamında konforun daha fazla olması, onları öğrenmeye daha istekli hale getirdiğini bildirmişlerdir. Araştırmamıza katılan öğrencilerin çoğunluğu pandemi döneminde derslere asenkron katılmayı daha çok tercih

etmiştir. Bir öğrencinin ifadeleri şöyledir: “İstediğim vakitte ve yerde dersi açabiliyorum. Anlamadığım yerleri tekrar başa sarabiliyorum ve tekrar izleyebiliyorum. Bu durum, özellikle çalışan arkadaşlarımız için daha avantajlıdır“ (S11).

Öğrenme Sürecine Aktif Katılım Alt Teması

Bulgular, Türkiye’de hemşirelik eğitiminde yenilikçi öğretim yaklaşımlarının kullanılmasının gerekliliğini keskin bir şekilde ortaya çıkarmıştır. Harmanlanmış öğrenme ortamlarında bulunan öğrenciler, neyi, nerede, ne zaman ve nasıl öğreneceğinin kontrolünün kendisinde olduğunu bildirmiştir. Katılımcılar, öğreneceği bilgiyi kendisinin seçebilmesini deneyimlemiştir. Bu durum bir katılımcı tarafından şu şekilde ifade edilmiştir: “Çevrimiçi eğitimde, pratiklerin öğrenilmesi yetersiz kalıyordu. Hemşirelik uygulama ağırlıklı bir bölümdür. Beceriye öğrenebilmek için hastaya temas etmemiz gerekiyordu. Harmanlanmış eğitim sayesinde pratiklere zamanında ve birebir katılıyoruz. Böylece öğrendiğimiz teoriyi sıcağı sıcağına pratiğe aktarabiliyoruz“ (S1).

Zayıf Yapısal Durumlar Teması

Çevrimiçi Eğitime Odaklanma Güçlüğü Alt Teması

Öğrenciler, çevrimiçi öğretimde ağırlıklı olarak dinleyen (pasif) konumunda olduklarını fark etmiştir. Öğrencilerin çoğunluğu, çevrimiçi öğretimde konunun uzun sürmesinden dolayı dikkatlerinin dağıldığından bahsetmişlerdir. Çevrimiçi ortamda kontrolsüz ders saatleri derse odaklanma güçlüğüne neden olmaktadır. Teorik eğitimin yüz yüze sıcak teması içermemesi, derse katılım isteksizliğine neden olmaktadır. Öğrenciler, öğrenmede isteksizlik yaşamıştır. Bu nedenle, öğrenciler derse katılımı ötelemeyi daha uygun ve rahat bulmuşlardır. Bulgular, öğrencilerin teoride çevrimiçi ortama adapte olamadıklarını göstermektedir. Bu, görüşülen bir öğrenci tarafından şöyle anlatıldı: “Sınıfta derste olmakla internetten bağlanıp derse girmek çok farklı oluyor. Çevrimiçi ortamda derse katılım isteği içimden gelmiyor. Tembelliğe ve rahatlığa alıştık. Kameralarımız ve sesimiz kapalı. Çevrimiçi dersi açıyorum. Derste

görünüyorum. Eğitimcimiz kameramızı ya da sesimizi açmamızı istiyor. Hiç kimse kamerasını açmıyor. Eğitimcim beni görmüyor. Ben telefonu kenara bıraksam da dersteymişim gibi görünüyorum. Çevrimiçi dersin sadece beş dakikasını açıp dersteyiz gibi gösteriyoruz. O beş dakika içerisinde eğitimcimiz ders anlatıyor ama ben farklı bir iş yapıyorumdur. O beş dakika içerisinde hiçbir şey öğrendiğimizi düşünmüyorum“ (S10).

Eğitimcim ile Kısıtlı İletişim Alt Teması

Harmanlanmış öğrenme ortamlarında yer alan öğrenciler, klinikte eğitimcim sayısının azlığını ifade etmiştir. Klinikte eğitimcim hocaya erişimde güçlük yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu nedenle, hem teoriyi hem de pratiği öğrenebilmek için çoğu zaman hemşirelerden destek aldıklarını bildirmişlerdir. Bazı öğrenciler, çevrimiçi eğitimde eğitimcim-öğrenci etkileşiminde verimlilik için eğitimcilerin iletişim konusunda eğitilmesini düşünüyorlar. Bu durum bir katılımcı tarafından şu şekilde ifade edildi: “Hemşireler her zaman yanımızda oluyor. Biz normal süreçte de eğitimcimlerimizi klinikte pek göremiyorduk. Eğitimcimlerimizle beraber olamıyorduk. Dolayısıyla hemşirelerden her şeyi öğreniyorduk. Hemşireler nasıl öğretiyorsa ben de öyle öğreniyorum. Bu bilgilerin doğruluğunu teyit etme gereği duymadım. Çünkü hemşireler bilgiyi direk hastaya uyguladıkları için sıkıntı oluşmuyor. Dolayısıyla bilginin doğruluğunu o şekilde kabul ediyorum” (S12).

Tartışma

Harmanlanmış öğrenme uygulamalarını Türkiye’de gerçekleştirebilmek için çeşitli sorunlar (koşulların uygun olmaması, öğretim elemanın, öğrencinin veya kaynakların yetersizliği vs) karşımıza çıkmaktadır. Araştırmamızdan çıkan sonuçlar, hemşirelik eğitim programlarında ve klinik alanlarda alınması gereken eylem planlarına yol gösterici olacaktır.

Araştırmamızda eşzamanlı veya eşzamansız asenkron katılım ile hemşirelik öğrencisi’nin kendisini dinamik hissettiği ortaya çıkmıştır. Li ve arkadaşları tarafından yapılan sekiz meta analiz çalışması sonucunda 547 hemşirelik öğrencisinin harmanlanmış öğrenme ortamlarından

memnuniyet duydukları saptanmıştır.⁽³⁾ Mucuk ve arkadaşları⁽⁹⁾, O'Reilly ve arkadaşları⁽¹⁰⁾ ve Jang ve Hong⁽²⁰⁾ çalışmalarında ise; hemşirelik öğrencilerine uygulanan harmanlanmış öğrenme modeli ile öğrencilerin memnuniyetlerinin arttığını, öğrenme doyumuna eriştiklerini ve kendilerini ispatlamak için daha fazlasını istediklerini bulmuşlardır. Literatürden farklı bir sonuç bulan Blissitt⁽²¹⁾ tarafından yapılan yarı deneysel nicel çalışmada, yüz yüze eğitim olarak klinik uygulamaya çıkan ve hasta ile temas eden öğrenciler harmanlanmış öğrenme eğitimi alan öğrencilere göre istatistiksel olarak anlamlı derecede daha yüksek memnuniyet bildirmişlerdir. Araştırma bulgularımız ile literatürün uyumlu olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, bireylerin eğitime yönelik memnuniyetlerinin öğrenme düzeylerini etkilediği sonucuna varılabilir. Söz konusu sonucun ortaya çıkmasının nedeni olarak, psikomotor beceriye dayalı olan hemşireliğin duysal temasa ihtiyaç duyması gösterilebilir. Öğrenciler hastaya temas ettiği zaman öğrenebilmektedir, bu da öğrencilerin memnuniyet düzeylerini etkileyebilmektedir. Bu araştırma sonuçları harmanlanmış öğrenme modelinin, öğrencilere konfor ve kendi kendine öğrenme becerileri kazandırdığını kanıtlamaktadır.

Öğrenciler kendilerini değerli hissettiklerinde, öğrenciler ile iletişime girildikçe ve harmanlanmış programa daha aşina hale geldikçe, harmanlanmış öğrenme ortamına katılma konusunda öğrencilerin güveni, tatmini ve motivasyonu artacaktır.⁽²²⁾ Ancak çevrimiçi eğitime ani geçiş, hem öğrencilerin hem de eğitimcilerin iletişim becerilerini öğrenmelerini gerekli kılmaktadır.⁽²³⁾ Wittenberg ve arkadaşları tarafından 197 hemşirelik öğrencisi ile yaptıkları nicel çalışmada, öğrencilerin pratik ve simülasyon etkinliklerinin azalması sonucu iletişim becerinde kayıp yaratmıştır.⁽²³⁾ Bu düşünceye destek olarak bizim araştırmamızda da çıkan ifadelerden birisi de öğrencinin kendini değersiz hissetmesidir. Öğrencilerin kendilerini değerli hissetmeleri harmanlanmış öğrenme ortamlarında öğrenci başarısının anahtarıdır.⁽²²⁾ Türkiye'de COVID-19 pandemisinde hemşire eğitmenlerin yeni bir eğitim modeliyle karşılaşması, eğitmen alt yapılarının buna hazır olup olmadıklarının değerlendirilmemesi ve

eğitmenlerin teknolojiye adapte olması süreci yaşanmıştır. Piaget (1936), insanlar zaten bildikleri veya inandıkları şeylerle tutarsız olan veya çelişen bir şeyle karşılaştıklarında, bunun bir dengesizlik durumu ürettiğini ve daha sonra insanların bunu bir dengeleme süreci yoluyla ortadan kaldırmaya yönlendirildiğini ana hatlarıyla belirtir.⁽²⁴⁾ Çevrimiçi modaliteler arasında iletişim, etkileşim ve bilgi akışını sağlamak için uygun geçiş sağlanmalıdır. Bunu başarmak için farklı modaliteler şeklini alan akıcı müfredatların geliştirilmesi, sorunsuz ve sürekli geçişler için farklı giriş ve çıkış noktalarının sağlanması ve kalite güvencesi ve uyarlanabilir esnekliği sağlayan pedagojik standartların uygulanması gerekmektedir.⁽⁸⁾ Yeniliklerin getirdiği bilinmezlik korkusu eğitimcilerde endişe yaratmış olabilir. Dolayısıyla öğrenci-educator arasında verimli iletişimin kurulamamasına neden olmuş olabilir.

COVID-19 pandemisinde araştırmayı yaptığımız kurumda, öğrencileri etkileşime teşvik etmek, canlı oturumlara ev sahipliği yapmak ve tartışma panoları oluşturmak için anketler, bloglar ve Zoom işbirliği kullanıldı. Ancak tartışma için kullanılan panel kısmının ders anlatımıyla eş zamanlı gitmemesi öğrenmenin önündeki engellerden birisi olmuştur. Roso-Bas ve arkadaşları⁽²⁵⁾ tarafından 144 hemşirelik öğrencisiyle yaptığı çalışmada harmanlanmış öğrenme ortamında, öğrencinin bir konuşma yapabilmesi ve düzeltici geri bildirim alabilmesi için en az bir kez yüz yüze oturum yapılmasının yararlı olduğu sonucuna varılmıştır. Araştırmamızda öğrencilerin ve eğitimcilerin Blackboard Learn+ (Blackboard), Zoom gibi platformlarda yeni iletişim becerilerini öğrenmeleri gerektiği ortaya çıkmıştır. Eğitimcilerin, öğrencilerin birbirleriyle iletişim kurabilecekleri ve işbirliği yapabilecekleri, öğrencilerin ihtiyaç ve sorularına anında ve duyarlı bir şekilde yanıt verebilecekleri ve öğrencilere duygusal destek sağlayabilecekleri çevrimiçi tabanlı grup projeleri için fırsatlar sağlamaları gerekmektedir. Online eğitimde etkili iletişim tekniklerinin kullanımı, ısınma tekniklerinin kullanımı, vb. önemlidir. Bu platformlarda öğrenci-educator etkileşimini artırabilmek “siz” yerine “biz” kullanılarak, şimdiki zaman kullanarak, mizah yaparak, öğrencilere isimleriyle hitap etme ve

ders öncesi, ders sırasında ve dersten sonra çevrimiçi sohbete katılma gibi aktiviteler planlanabilir.

Öğrenciler hem online eğitimde hem de yüz yüze eğitimde eğitmen tarafından düzenli olarak yapıcı geri bildirim aldığında, öğrenciler desteklendiklerini hissetmekte ve motive olmaktadır.⁽²²⁾ Türkiye’de hemşirelik eğitiminde uzun yıllardır mücadele edilen ve çözüm önerileri bulunmaya çalışılan sorunlardan birisi öğrenci sayılarının fazla olması ve eğitmen sayılarının yetersiz kalmasıdır.⁽²⁶⁾ Türkiye’de bu sınırlılıklardan dolayı hemşirelik eğitiminde geleneksel yüz yüze öğretim yaklaşımı tercih edilmektedir. Türkiye’de Yükseköğretim Kurumu tarafından 2021 yılında hemşirelik anabilim dalında çalışan toplam öğretim elemanı sayısı 652 olup, hemşirelik bölümünde okuyan öğrenci sayısı 15.384’tür. Öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı ise 23.5’tir.⁽²⁷⁾ Türkiye’de hemşirelik eğitimi verilen kurumlarda öğretim elemanının sayısal yetersizliği ve bu kapsamda düzenli olarak öğrencilere birebir geri bildirimde bulunamaması bu araştırma bulgusunu açıklamaktadır. Öğretim elemanı eksikliği sorunu, halen devam etmektedir. Araştırmamıza katılan hemşirelik öğrencilerinin ifadeleri doğrultusunda, harmanlanmış öğrenme modeli uygulamasında eğitmen tarafından yetersiz denetime maruz kaldıklarını hissetmişlerdir. Bu bağlamda, öğrencilerin gereksinimi olan öğrenme miktarlarının eğitmen tarafından tam olarak belirlenemediği sonucu çıkartılabilir.

Sonuç ve Öneriler

Pandemi döneminde geleneksel eğitim yöntemlerinden biri olan yüz yüze eğitimden uzak kalınmıştır. Sonuçlar, harmanlanmış öğrenmeye yönelik ortamda hemşirelik öğrencilerinin pratikte daha iyi etkileşim sağladığı, asenkron katılım ile öğrenmeyi daha iyi gerçekleştirdiği, öğrencilere bireysel öğrenme imkanını sağladığı ve kaynakların artarak bilgiye ulaşmanın çok daha kolay olduğu vurgulanmaktadır. Türkiye’de hemşirelik eğitiminde bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor becerilerinin kazandırılabilmesi için harmanlanmış öğrenme modeline uygun pedagojik eğitimin verilmesi ihtiyacı doğmuştur. Bu bağlamda, harmanlanmış öğrenme

ortamlarında iletişimi arttıran, öğrenciyi aktif hale getiren, öğrencinin farklı duyularına hitap edebilen, öğrencilerin öğrenme deneyimlerinin takip edilmesine olanak sağlayan araçların seçilmesi gerekmektedir. Forum, sosyal ağlar, web sitesi ve video konferans gibi araçları hem eğitimcilerin hem de öğrencilerin eğitim aracı olarak kullanmasının önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca kurumlar, değişen dünyada ihtiyaç duyulan etkili pedagojik yöntemler konusunda öğretmenlerin mesleki gelişimine her zamankinden daha fazla yatırım yapmalıdır.

Harmanlanmış öğrenme pedagojisi, iletişim becerilerini öğretmek için benimsenebilir. Çünkü harmanlanmış öğrenme pedagojisine dayalı iletişim becerileri eğitimi, öğrencilerin başkalarıyla iletişim kurmadaki memnuniyetlerini ve öz-yeterlilik düzeylerini artıracaktır.⁽²⁸⁾ Türkiye'deki eğitim sisteminde teoriye dayalı harmanlanmış öğrenme pedagojisinin önemi konusunda henüz farkındalık oluşmamıştır. Konu ile ilgili araştırmaların çoğalması farkındalığın oluşmasına katkı sağlayacaktır.

Gelecekte, yüz yüze öğrenme ortamlarına kıyasla çevrimiçi öğrenme ortamlarının daha fazla kullanılacağı ve harmanlanmış öğrenme ortamlarına olan talebin artacağı tahmin edilmektedir. Bu kapsamda konu ile ilgili yapılacak çalışmalara akademisyenler, okul yönetimi, ebeveynler ve toplum dahil olmak üzere tüm eğitim paydaşlarının görüş ve deneyimleri de dahil edilerek harmanlanmış öğrenme modelinin geliştirilmesi önerilmektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir

Kurumsal ve Finansal Destek Beyanı: Bu araştırmanın yürütülmesi herhangi bir kurum ve kuruluştan finansal destek alınmamıştır.

Yazar Katkıları: Fikir/Kavram (HU), Çalışma Tasarımı (HU, ND), Denetleme/Danışmanlık (HU, ND), Veri Toplama (HU, ND), Veri Analizi ve Veri Yorumlama (HU, ND), Tabloların oluşturulması (HU, ND), Literatür Taraması (HU, ND), Makalenin Yazımı (HU, ND), Başvuru öncesi son kontrol (HU, ND).

Kaynaklar

- 1- Berga K-A, Vadnais E, Nelson J, Johnston S, Buro K, Hu R, et al. Blended learning versus face-to-face learning in an undergraduate nursing health assessment course: A quasi-experimental study. *Nurse Educ Today* [Internet]. 2021;96:104622. Available from: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0260691720314726>
- 2- Leidl DM, Ritchie L, Moslemi N. Blended learning in undergraduate nursing education – A scoping review. *Nurse Educ Today* [Internet]. 2020;86:104318. Available from: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0260691719307300>
- 3- Li C, He J, Yuan C, Chen B, Sun Z. The effects of blended learning on knowledge, skills, and satisfaction in nursing students: A meta-analysis. *Nurse Educ Today* [Internet]. 2019;82:51–7. Available from: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0260691719302874>
- 4- Sadhuwong K, Koraneekij P, Natakatoong O. Effects of a blended learning model integrating situated multimedia lessons and cognitive apprenticeship method on the clinical reasoning skills of nursing students. *J Heal Res* [Internet]. 2016;30(6):421–31. Available from: <http://www.jhealthres.org>
- 5- Noh G-O, Kim DH. Effectiveness of a self-directed learning program using blended coaching among nursing students in clinical practice: a quasi-experimental research design. *BMC Med Educ*. 2019 Jun;19(1):225.
- 6- Plemmons C, Clark M, Feng D. Comparing student clinical self-efficacy and team process outcomes for a DEU, blended, and traditional clinical setting: A quasi-experimental research study. *Nurse Educ Today* [Internet]. 2018;62:107–11. Available from: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0260691717303271>

- 7- Batac KIT, Baquiran JA, Agaton CB. Qualitative content analysis of teachers' perceptions and experiences in using blended learning during the COVID-19 pandemic. *Int J Learn Teach Educ Res.* 2021;20(6):225–43.
- 8- Bozkurt A, Sharma RC. In pursuit of the right mix : Blended learning for augmenting, enhancing, and enriching flexibility. *Asian Journal of Distance Education.* 2021;16(2). Available from: <https://www.asianjde.com/ojs/index.php/AsianJDE/article/view/609>
- 9- Mucuk S, Ceyhan Ö, Kartın PT. COVID-19 pandemi sürecinde uzaktan hemşirelik eğitimi : Uluslararası deneyim. *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilim Fakültesi Derg.* 2021;6(1):29–32.
- 10- O'Reilly R, Ramjan LM, Fatayer M, Stunden A, Gregory LR. First year undergraduate nursing students' perceptions of the effectiveness of blended learning approaches for nursing numeracy. *Nurse Educ Pract [Internet].* 2020;45:102800. Available from: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1471595319307097>
- 11- LoBiondo-Wood G, Haber J. Integrating research, evidence-based practice, and quality improvement. *Nursing Research: Methods and Critical Appraisal for Evidence-Based Practice.* 2013. pp: 5.
- 12- Patton CM. Phenomenology for the Holistic Nurse Researcher: Underpinnings of Descriptive and Interpretive Traditions. *J Holist Nurs Off J Am Holist Nurses' Assoc.* 2020 Sep;38(3):278–86.
- 13- Tong A, Sainsbury P, Craig J. Consolidated criteria for reporting qualitative research (COREQ): a 32-item checklist for interviews and focus groups. *Int J Qual Heal Care [Internet].* 2007;19(6):349–57. Available from: <https://doi.org/10.1093/intqhc/mzm042>
- 14- Yükseköğretim Kurulu. 2020-2021 eğitim ve öğretim yılı bahar dönemine ilişkin açıklama. Access: 20.05.2021. Available from:

<https://www.yok.gov.tr/HaberBelgeleri/BasinAciklamasi/2021/2020-2021-bahar-donemine-iliskin-aciklama.pdf>

- 15- Miles MB, Huberman AM. Nitel veri analizi. Akbaba Altun S, Ersoy A, editors. Veri toplamaya odaklanmak ve veri toplamayı sınırlamak. Pegem Akademi. 2019.
- 16- Yagar F, Dokme S. Planning of qualitative researches : Research questions, samples, validity and reliability. Journal of Gazi Health Sciences. 2018;3(3):1–9.
- 17- Baltacı A. A conceptual review of sampling methods and sample size problems in qualitative research. Journal of Bitlis Eren University Institute of Social Sciences. 2018;7 (1):231-274. Available from: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/bitlissos/issue/38061/399955>
- 18- Braun V, Clarke V. Using thematic analysis in psychology. Qual Res Psychol [Internet]. 2006 Jan 1;3(2):77–101. Available from: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1191/1478088706qp063oa>
- 19- Bıkmaz Bilgen O, Doğan N. Puanlayıcılar arası güvenirlik belirleme tekniklerinin karşılaştırılması. Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Derg. 2017;8(1):63–63.
- 20- Jang HJ, Hong SY. Effect of blended learning in nursing education. Int J Multimed Ubiquitous Eng. 2016;11(5):297–304.
- 21- Blissitt AM. Blended learning versus traditional lecture in introductory nursing pathophysiology courses. J Nurs Educ. 2016 Apr;55(4):227–30.
- 22- Jowsey T, Foster G, Cooper-Ioelu P, Jacobs S. Blended learning via distance in pre-registration nursing education: A scoping review. Nurse Educ Pract. 2020 Mar;44:102775.
- 23- Wittenberg E, Goldsmith J V, Chen C, Prince-Paul M, Capper B. COVID 19-transformed nursing education and communication competency: Testing COMFORT

educational resources. Nurse Educ Today [Internet]. 2021;107:105105. Available from:
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0260691721003622>

24- Hill K, Murphy M, Hollywood, O'Neill T. Impact of COVID-19 on teaching an undergraduate children's nursing module. All Ireland Journal of Higher Education.2020;12(3):1-10. Available from: <https://ojs.aishe.org/index.php/aishe-j/article/view/461/811>

25- Roso-Bas F, Pades-Jimenez A, Ferrer-Perez VA. Face-to-Face and blended methods to improve oral competence in nursing students through simulation. Nurse Educ Pract [Internet]. 2020;49:102906. Available from:
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1471595320309926>

26- Demiray A, İlaslan N. Standardize hasta uygulamasının birinci sınıf hemşirelik öğrencilerinin öz etkililik-yeterlik ve ilk klinik deneyim sırasındaki stres düzeylerine etkisi. Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi. 2021;6(2):162-72
Available from: <http://cusbed.cumhuriyet.edu.tr/tr/pub/issue/64499/883189>

27- Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi. Eğitim birimlerine göre öğrenci ve öğretim elemanları sayıları. Access: 02.07.2022. Available from: <https://istatistik.yok.gov.tr/>

28- Shorey S, Kowitlawakul Y, Devi MK, Chen H-C, Soong SKA, Ang E. Blended learning pedagogy designed for communication module among undergraduate nursing students: A quasi-experimental study. Nurse Educ Today [Internet]. 2018;61:120–6. Available from: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0260691717302654>

Tablo 1: Görüşme Soruları

Soru 1:	Pandemi döneminde hemşirelik eğitiminde uygulanan harmanlanmış öğrenme modelinde aldığın teori derslerini nasıl değerlendiriyorsun?”
Soru 2:	Teorinin geliştirilmesi için nasıl etkinlikler olması gerektiğini düşünüyorsunuz?
Soru 3:	Çevrimiçi ödev platformunun kullanımını nasıl değerlendiriyorsun?
Soru 4:	Pandemi döneminde hemşirelik eğitiminde uygulanan harmanlanmış öğrenme modelinde pratik eğitimlerinizi nasıl değerlendiriyorsun?
Soru 5:	Klinik becerinin geliştirilmesi için nasıl etkinlikler olması gerektiğini düşünüyorsunuz?
Soru 6:	Harmanlanmış öğrenme ortamında öğrencinin rolünde nasıl bir değişiklik oldu?
Soru 7:	Çalışmaya karar verdiğinizde yaptığınız çalışma aktiviteleri neler? Bu aktivitelere nasıl karar veriyorsunuz?
Soru 8:	Sınavlar klinikte öğretilen becerilerin ve çevrimiçi platformun içeriğini kapsıyor mu?

Not. Araştırmaya açık uçlu sorularla ile başlanıp, “Neden?”, “Nasıl?” ve “Biraz konuyu açar mısın?” gibi sondaj soruları eklenerek veriler toplandı.

Tablo 2: Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özellikleri (n=15)

Öğrenciler	Cinsiyet	Yaş	Sınıf	Not ortalaması
S1	Erkek	28	4	3.32
S2	Kadın	24	4	3.16
S3	Kadın	22	4	3.02
S4	Erkek	37	4	2.93
S5	Kadın	21	4	2.36
S6	Kadın	22	4	3.03
S7	Kadın	21	4	3.17
S8	Erkek	23	4	2.42
S9	Kadın	20	4	2.99
S10	Kadın	23	4	3.42
S11	Kadın	25	4	2.38
S12	Kadın	21	4	3.07
S13	Kadın	22	4	3.01
S14	Kadın	23	4	2.67
S15	Erkek	24	4	2.24

Tablo 3: Hemşirelik Öğrencilerinin Harmanlanmış Öğrenme Modeli Deneyimi

Ana Kategori	Kategori	Alt-kategori
COVID-19 pandemisinde hemşirelik eğitiminde öğrencilerin harmanlanmış öğrenme deneyimi	Güçlü yapılar	Asenkron katılım
		Öğrenme sürecine aktif katılım
	Zayıf yapılar	Çevrimiçi eğitime odaklanma güçlüğü
		Eğitmen ile kısıtlı iletişim